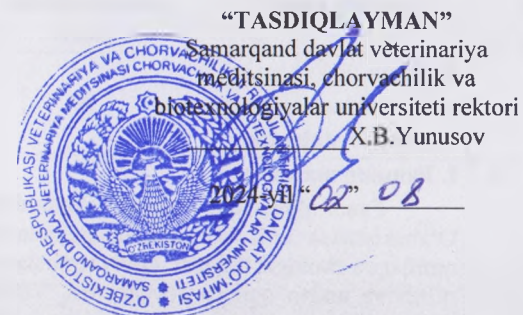

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

BIOLOGIK RESURLARDAN OQILONA FOYDALANISH

FANINING O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	500000 – Tabiiy fanlar, matematika va statistika
Ta'lim sohasi:	520000 – Atrof-muhit
Mutaxassislik	70520202 – Ekologiya

Samarqand - 2024

Fan/modul kodi BROFI106		O'quv yili 2024-2025	Semestr 1	ECTS – Kreditlar 6	
Fan modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 6	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Biologik resurslardan oqilona foydalanish	90		90	180
2.	I. Fanning mazmuni <p>Fanni o'qitishdan maqsad - Butun dunyoda, Markaziy Osiyoda shu jumladan O'zbekistonda turli ekologik muammolarning kelib chiqish sabablari, ekologik omillar va ekologik tizimlar, tabiiy resurslar to'g'risida tushuncha, tabiatni muhofaza qilish va undan oqilona foydalanish, Veterinariya sohasida ekologik bilimlardan foydalanib innavasion g'oyalarni joriy etgan holda atrof muhitni muhofaza qilish, atrof-muhitni beqarorlik va izdan chiqishidan asrash, aholining ekologik madaniyatini oshirishga oid malaka va ko'nikmalar bo'yicha nazariy va amaliy bilimlarni shakllantirishdan iborat.</p> <p>Fanning vazifasi –O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyasi (1992) «Tabiatni muhofaza qilish» (1992) qonunida tabiatni asrash va undan tejamkorlik bilan foydalanish sohasida ish olib boruvchilarning ishbilarmon, bilimdon bo'lishlari tabiat va jamiyat o'rtasidagi muammolarni yechishda katta ahamiyatga ega.</p> <p>-Ekologiya va atrof-muhit muxofazasi fani va uning qishloq xo'jaligiga oid fanlar o'rtasidagi ahamiyati;</p> <p>-Respublika va horijdagi ekologiya va atrof-muhit muhofazasi xizmatining tarkibi va faoliyati to'g'risida;</p> <p>- Atrof-muhitni xolatini saqlash, ya'ni xavoni, suvni tozaligini saqlash ifloslantirmaslik, yer usti va yer osti boyliklaridan oqilona foydalanish;</p> <p>-Tabiiy boyliklarini qayta tiklanishini ta'minlash va atrof muxitni xolatini yaxshilash;</p> <p>-Ekologiya va atrof muhit muhofazasi fanini o'qitishda ekologik ta'lim va tarbiyaga, ajdodlarimizni ekologik ta'lim va tarbiya xaqidagi o'g'itlarini talabalar ongiga singdirish yordamida nazariy-amaliy bilimlarni uzviylik va uzluksizlikda o'rgatishdan iborat.</p> <p>II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p>II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-mavzu. Kirish.Biologik resurslardan oqilona foydalanish, fanining maqsadi vazifalari va rivojlanish tarixi.</p> <p>“Biologik resurslardan oqilona foydalanish” fanini rivojlanish tarixi. Biologik resurslardan oqilona foydalanishning ilmiy asoslari haqidagi tushunchalar.</p>				

O'zbekiston Respublikasi prezidenti asarlaridagi ekologik muammolar. "Biologik resurslardan oqilona foydalanish" fanini maqsad, vazifalari, bo'limlari va tadqiqot usullari. "Biologik resurslardan oqilona foydalanish" fanining prinsiplari. "Biologik resurslardan oqilona foydalanish" fanini boshqa fanlar bilan o'zaro aloqasi. Tabiatdan foydalanish jarayonlarni modellashtirish haqida eng sodda tushunchalar.

2-mavzu. Biologik resurslardan oqilona foydalanish fanida foydalanadigan uslublar. Bioxilma-xillik tushunchasi.

Tabiiy resurslarga oziq-ovqatga ishlatiladigan yovvoyi o'simliklar va hayvonlar, ichimlik suvi va boshqa maqsadlarda foydalanadigan suvlar, metallar olinadigan maydonlar, qurilishga ishlatiladigan yog'och-taxtalar, energiya va yoqilg'i manbalari bo'lgan ko'mir, neft va tabiiy gazlar kiradi.

3-mavzu. O'zbekistonda biologik resurslardan oqilona foydalanish saqlash bo'yicha amalga oshirayotgan ishlar. Qizil kitob.

O'zbekiston Respublikasi Tabiatni muhofaza qilish davlat qo'mitasi tabiatni muhofaza qilish tabiiy resurslardan foydalanish va qayta tiklash sohasida davlat nazorati va tarmoqlararo boshqaruvini amalga oshiruvchi maxsus vakolatli, idoraviy va muvofiqlashtiruvchi organ hisoblanib, uning asosiy vazifalari quyidagilar hisoblanadi.

4-mavzu. O'simlik resurslaridan oqilona foydalanish. Bioxilma-xillikni o'rganish bo'yicha dasturlar.

Hozirgi vaqtda butunlay qirib yuborilgan ko'pgina o'simlik va hayvonot turlari, shuningdeq, eroziya natijasida butunlay tarkibi buzilgan tuproqlar qaytadan tiklanmaydi. Bundan tashqari, shuni ham yodda tutish kerakki, tiklanadigan tabiiy resurslarning paydo bo'lish jarayoni ma'lum tezlikka ega bo'lishi kerak. Masalan, otib tashlangan hayvonlarning qaytadan paydo bo'lishi uchun bir yoki bir necha yil kerak. Ammo daraxtlari kesilib tashlangan o'rmon kamida 60 yildan keyin qayta tiklanishi mumkin.

5-mavzu. Hayvonot resurslaridan oqilona foydalanish. Bio xilma-xillik darajasi va strukturasi.

Bioxilmaxillik – bu erdagi turli tuman hayotning xilma xilligidir. Bioxilmaxillik deganda ko'z oldimizga o'simliklar, hayvonlar va mikroorganizmlarning boy va xilma xil turfa olami keladi. Bioxilmaxillik o'z ichiga quyidagilarni oladi: 1. Genetik xilma-xillik; 2. Turlar xilma-xilligi; 3. Ekotizimlarning xilma-xilligi.

6-mavzu. Biologik resurslarning yer yuzi bo'ylab bio xilma-xilligi va ularni tabiatdagi ahamiyati.

Bio xilma-xilikni yer yuzi masshatabida aniqlash bo'yicha aniq bir ma'lumotlar yo'q. Bu yo'nalishdagi qiyinchiliklar nafaqat fanda to hozirgacha noma'lum bo'lgan turlarga bog'liq, balkim o'simlik va hayvonlarni to hozirgi kungacha klassifikatsiya muammasi aniq bir kelishuvga kelmaganligi va bio xilma-xillikni hamma vaqt ham aniqlash va baholash qiyinligi. Ba'zi bir o'simliklarni hayotiy shakillarini aniqlash qiyinligi bio xilma-xillik yashirin bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi.

7-mavzu. Biologik resurslar va alohida muhofaza qilinadigan hududlar.

Fauna-bioxilma-xillikning muhim bo'g'ini. O'zbekiston hayvonot olami juda qadimiy hamda o'ta murakkab genetik rishtalar orqali o'zaro bog'langan. Hududimizda Yevroosiyo cho'llari, Hindi-Xitoydan, O'rta Yer dengizi atroflaridan kirib kelgan guruhlarining ham muayyan o'rni bor.

8-mavzu. Biologik resurslar haqida tushuncha. Bioresurs, produtsent, konsument, redutsent, tabiatda moddalarning biologik aylanishi.

Tabiatda uchraydigan biologik resurslar deb, yer yuzining o'simlik va hayvonot boyliklariga, mikroorganizmlarga, shuningdek, mayda hasharot va jonzotlari jamlanmasiga aytiladi. Biologik resurslar o'simlik resurslari, shuningdek, tabiatda uchraydigan madaniy va yovvoyi o'simliklarni o'z ichiga oladi. Ularning turlari nihoyatda xilma-xildir. O'simlik resurslari tuproq tarkibida tomir otib, vegetatsiya davrida o'sib hamda rivojlanib, xuddi hayvonot olamidek o'z umrini yashab bo'lgandan keyin tugaydi.

9-mavzu. Muhofaza etiladigan tabiiy hududlar (qo'riqxonalar, tabiiy va milliy bog'lar, buyurtmaxonalar, tabiiy yodgorliklar)

O'zbekiston Respublikasida biologik xilma-hilligini saqlash uchun 9ta davlat qo'riqxonalari mavjud. Toshkent viloyatida -Chotqol biosfera qo'riqxonasi; Jizzax viloyatida – Zomin davlat qo'riqxonasi; Samarqand viloyatida – Zarafshon davlat qo'riqxonasi; Buxoro viloyatida – Qizilqum davlat qo'riqxonasi. Yerning o'simlik resurslari (Yer biomassasini 97% ini tashkil etadi) madaniy va yovvoyi holda o'suvchi o'simliklardan iborat. Hozirda Yer sharida 500000 ga yaqin o'simlik turi bor, shundan 6000 ga yaqini madaniy o'simliklar (ya'ni navlar) hisoblanadi. Lekin Yer sharida ko'p tarqalgan qishloq xo'jalik ekinlari 80-90 turni, eng ko'p tarqalganlari esa 15-20 turni tashkil qiladi. Ular asosan oziq-ovqat va sanoat uchun xom-ashyo ekinlari hisoblanadi.

10-mavzu. O'zbekiston Respublikasi o'simlik resurslari. O'rmondan foydalanish. Hayvonot resurslari (jumladan, baliq resurslari).

Tabiat resurslarining eng muhim turlaridan biri; mamlakat hududidagi o'rmon

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti, 70520202 – Ekologiya ta'lim yo'nalishlari bo'yicha bakalavrlar tayyorlash uchun "Biologik resurslardan oqilona foydalanish" fanidan tayyorlangan fan dasturiga

TAQRIZ

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining Biologiya, ekologiya va dorivor o'simliklar kafedrasida prof.X.T.Boymurodov, dots.v.b.M.X. Begmatovlar tomonidan tuzilgan bo'lib, magistr ta'lim yo'nalishi bo'yicha tayyorgarligining zaruriy mazmuni va darajasiga qo'yilgan talablarga mos ravishda tuzilgan hamda quyidagi mavzularni qamrab olgan: Ekosistemalar ekologiyasi fanining maqsadi va vazifalari, o'rganish tarixi, fanining ob'ekti, fanning metodlari, fanning rivojlanish bosqichlari. Ekosistema va uning tuzilishi. Biologik resurslardan oqilona foydalanish va uning tuzilishi, fan va texnikaning rivojlanishi, atrof-muhitga ta'sirlar. Ekosistemalarning biologik mahsuldorligi, Ekosistemalarning biologik mahsuldorligi. Biologik resurslardan oqilona foydalanishning asosiy qismlari va ularning ekosistemada tutgan o'rni. Biologik resurslardan oqilona foydalanishning funksional strukturasi. Producers, konsument, reducers. Oziqa zanjirlari, trofik aloqalar. Ekologik piramida qoidasi, sonlar biomassa va energiya piramidasi. Ekosistemada energiya oqimi. Ekologik piramida qoidasi, sonlar biomassa va energiya piramidasi. Biologik resurslardan oqilona foydalanishda energiya oqimi. Quruqlik ekosistemalarining tuzilishi. Cho'l va challocho'l ekosistemalarining tuzilishi. Adir ekosistemalarining tuzilishi. Adir ekosistemalarining tuzilishi. Tog' ekosistemalarining tuzilishi. Al'p va subal'p ekosistemalarining tuzilishi. Agroekosistema ekosistemalarining tuzilishi. Okean ekosistemalarining tuzilishi.

"Biologik resurslardan oqilona foydalanish" fanining fan dasturida asosiy nazariy qism ma'ruza mashg'otlari mavzulari, amaliy mashg'otlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar malaka talablariga muvofiq, o'quv rejasida ko'rsatilgan boshqa yaqin fanlar bilan aloqasi, fanni o'qitish semestri, kreditlar miqdori, haftadagi dars soatlari, ta'lim tili, mustaqil ta'limning hajmi ko'rsatilgan. Uslubiy ko'rsatmada asosiy qismida fanning mazmuni ma'ruzalarda yoritilgan masalalar, amaliy mashg'ulotlar uchun mavzular, mustaqil ta'lim uchun ko'rsatmalar, asosiy va qo'shimcha darsliklar va o'quv qo'llanmalar, informatsion texnik vositalar keltirilgan.

Taqriz "Biologik resurslardan oqilona foydalanish" fanidan tayyorlangan fan dastur Oliy ta'limning malaka talablari talablariga mos keladi va u yuqorida ko'rsatilgan yo'nalish bo'yicha yuqori malakali kadrlar tayyorlash imkoniyatini beradi. Taqriz "Ekologiya va atrof muhit muhofazasi" fanidan tayyorlangan fan dastur Oliy ta'limning malaka talablari talablariga mos keladi va u yuqorida ko'rsatilgan yo'nalish bo'yicha yuqori malakali kadrlar tayyorlash imkoniyatini beradi.

Samarqand Agroiinnovatsiyalar va

tadqiqotlar instituti dotsenti, b.f.f.d PhD

Tashpulatov Y.Sh

(yog'och) zaxiralari, yemxashak, ovchilik resurslari, yovvoyi o'simliklarning mevalari, dorivor o'simliklar va boshqalarni o'z ichiga oladi. 20-asrning 80-yillaridagi ma'lumotlarga ko'ra, Yer sharida quruqlikning 30% ni o'rmonlar tashkil etadi. Jahon bo'yicha umumiy o'rmon yerlari maydoni 4 mlrd.ga, shundan yalpi o'rmonzorlar 3 mlrd.ga; jami yog'och zaxirasi 356,7 mlrd. m³, har yili tayyorlanadigan yog'och miqdori 3 mlrd. m³dan ko'proq.

11-mavzu. Suv bioresurslari, gidrobiontlarning xilma-xilligi.

Suv resurslari– foydalanish uchun yaroqli bo'lgan yer usti, yer osti suvlari va tuproqdagi nam zaxiralari. Suv resurslari . asriy (yer usti qatlamlari, Qutb va baland tog' muzliklari, yirik ko'llar va shu kabida to'plangan chuchuk suvlar) va qayta tiklanadigan (daryo oqimlari, yer osti suvlarining o'zgaruvchan va dinamik zaxiralari, ko'llar hajmining bir qismi va boshqalar) turlarga bo'linadi. Suv resurslari deganda suv ob'ektlari – daryo, ko'l, dengizlar ham tushuniladi, chunki ulardan kema qatnovi, gidroenergetika, baliq xo'jaligi, dam olish, turizm va boshqa maqsadlarda foydalaniladi.

12-mavzu. Tuproq resurslari unda tarqalgan organizimlarning bioxilma xilligi.

O'zbekiston yer fondidan qishloq xo'jaligida turli-tuman maqsadlarda foydalaniladi. Respublika ummumiy quruqlik maydoni (qariyb 40 mln.ga) ning 5-6 mln.ga dexqonchilikda foydalaniladi. Bu maydon sug'oriladigan va lalmikor yerlardan iborat. Qolgan yerlar, asosan, yaylov va qisman tog' o'rmonzorlaridan tashkil topgan.

13-mavzu. Bioxilma-xillikga ta'sir ko'rsatuvchi omillar.

Bioxilma-xillikga ta'sir ko'rsatuvchi omillarga muayyan hududda uzoq vaqt davomida yig'ilgan harorat, namlik, shamol, yog'in va boshqa meteorologik parametrlar statistikalarini oladi. Ushbu parametrlarning uzoq vaqt emas, balki muayyan vaqtdagi holatlariga ob-havo deyiladi.

14-mavzu. Ekosistemalar.Bioxilm-xillik monitoring.

Biotoplarni sog'lom holatda ushlab turish, ularni tiklash – muhim tadbir hisoblanadi bio xilma-xillikni saqlash va ko'paytirishda. Texnologik talablar bilan birgalikda bunday ko'rinishdagi faoliyat qunt bilan biologik va ekologik tadqiqotlarni o'tkazishni talab qiladi va shu joyni bio xilma-xillik holatini baholash va monitoring qilish usullarini ishlab chiqishni talab qiladi.

15-mavzu. Biologik tabiiy resurslardan turg'un foydalanish.

Maydondan "turg'un" foydalanish degani xo'jalik ishlarini shunday olib borish zarurki bio xilma-xillikga zarar yetkazmasdan. Bu xsusan qishloq xo'jaligi va

o'rmonchilikka nisbatan dolzarb hisoblanadi. O'rmonchilik ishlarida turg'un "boshqarish" o'rmon ekosistemasiga shikast yetkazmaslik va uni bio xilma-xilligini saqlab qolish tushuniladi. Bunda asosan katta o'rmon massivlarida daraxtlar kesilganda yalang'oq bo'lib qolmasligi, bundan tashqari o'rmonzorlardagi muhim biotoplar va iqlimni boshqaruv funksiyalarini saqlab qolishga e'tibor beriladi.

16-mavzu. Tabiatni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan foydalanishni nazorat qilish

"Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida"gi, "Hayvonot dunyosini muhofaza qilish va undan foydalanish to'g'risida"gi, "O'simliklar dunyosini muhofaza qilish va undan foydalanish to'g'risida"gi, "Muhofaza qilinadigan tabiiy hududlar to'g'risida"gi, "Ekologik nazorat to'g'risida"gi qonunlar mohiyati.

17-mavzu. Tabiatdan foydalanishni boshqarishning iqtisodiy uslublari.

O'zbekiston iqtisodiyotining xo'jalik yuritishning markazlashgan tizimidan bozor iqtisodiyotiga o'tishi davrida ekologik-iqtisodiy munosabatlarni baholash mezonlarini belgilashga yangicha talablar ilgari surilmoqda. Bu sharoitda ekologik strategiyani yangi narxni shakllantirish siyosati, mulkchilik shakllarining xilma-xilligi, budjet mablag'larini boshqarish, mulkni xususiylashtirish va davlat tasarrufidan chiqarish belgilab beradi.

18-mavzu. Bioresrs, tabiatni muhofaza qilish tizimining tashkiliy-huquqiy asoslarini takomillashtirish.

Bioxilma-xillikni muhofaza qilish sohasida O'zbekiston Respublikasi xalqaro hamkorlikni amalga oshirmoqda. Respublikamiz birinchi bo'lib qo'shilgan konvensiya bu – "Biologik xilma-xillik to'g'risida"gi Konvensiyadir (1995 y.). Undan tashqari, O'zbekiston "Yo'qolib ketish xavfi ostida turgan yovvoyi hayvonlar va o'simliklar turlari bilan xalqaro savdo qilish to'g'risida"gi (1997 y.), "Yovvoyi hayvonlarning ko'chib yuruvchi turlarini saqlab qolishga doir" (1998 y.), "Asosan suvda suzuvchi qushlarning yashash joyi sifatida xalqaro ahamiyatga molik suv-botqoq maydonlari to'g'risida"gi (2001 y.) Konvensiyalar tomoni hisoblanadi.

19-mavzu. Biologik resurslarning inson hayotidagi ahamiyati.

Bioxilma xillik mamlakatimizda xalqning iqtisodiy, estetik, sog'liqni saqlashga oid va madaniy faravonligining muhim manbai hisoblanadi. Bugungi kunda yer yuzidagi hayvon va o'simliklarning 40 foizi yo'q bo'lib ketish arafasida turibdi. Agar vaziyat shu darajada saqlanib qoladigan yoki tezlashadigan bo'lsa, u holda yaqin o'n yillikda ko'plab hayvon va o'simliklar yo'q bo'lib ketishi mumkin.

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti, 70520202 – Ekologiya ta'lim yo'nalishlari bo'yicha bakalavrlar tayyorlash uchun "Biologik resurslardan oqilona foydalanish" fanidan tayyorlangan fan dasturiga

TAQRIZ

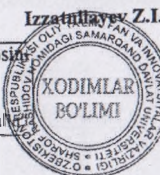
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining Biologiya, ekologiya va dorivor o'simliklar kafedrasida prof.X.T.Boymurodov, dots.v.b.M.X. Begmatovalar tomonidan tuzilgan bo'lib, magistr ta'lim yo'nalishi bo'yicha tayyorgarligining zaruriy mazmuni va darajasiga qo'yilgan talablarga mos ravishda tuzilgan hamda quyidagi mavzularni qamrab olgan: Ekosistemalar ekologiyasi fanining maqsadi va vazifalari, o'rganish tarixi, fanining ob'ekti, fanning metodlari, fanning rivojlanish bosqichlari. Ekosistema va uning tuzilishi. Biologik resurslardan oqilona foydalanish va uning tuzilishi, fan va texnikaning rivojlanishi, atrof-muhitga ta'sirlar. Ekosistemalarning biologik mahsuldorligi, Ekosistemalarning biologik mahsuldorligi. Biologik resurslardan oqilona foydalanishning asosiy qismlari va ularning ekosistemada tutgan o'rni. Biologik resurslardan oqilona foydalanishning funksional strukturalari. Producent, konsument, redutsent. Oziqa zanjirlari, trofik aloqalar. Ekologik piramida qoidasi, sonlar biomassa va energiya piramidasi. Ekosistemada energiya oqimi. Ekologik piramida qoidasi, sonlar biomassa va energiya piramidasi. Biologik resurslardan oqilona foydalanishda energiya oqimi. Quruqlik ekosistemalarining tuzilishi. Cho'l va challocho'l ekosistemalarining tuzilishi. Adir ekosistemalarining tuzilishi. Adir ekosistemalarining tuzilishi. Tog' ekosistemalarining tuzilishi. Al'p va subal'p ekosistemalarining tuzilishi. Agroekosistema ekosistemalarining tuzilishi. Okean ekosistemalarining tuzilishi.

"Biologik resurslardan oqilona foydalanish" fanining fan dasturida asosiy nazariy qism ma'ruza mashg'otlari mavzulari, amaliy mashg'otlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar malaka talablariga muvofiq, o'quv rejasida ko'rsatilgan boshqa yaqin fanlar bilan aloqasi, fanni o'qitish semestri, kreditlar miqdori, haftadagi dars soatlari, ta'lim tili, mustaqil ta'limning hajmi ko'rsatilgan. Uslubiy ko'rsatmada asosiy qismida fanning mazmuni ma'ruzalarda yoritilgan masalalar, amaliy mashg'ulotlar uchun mavzular, mustaqil ta'lim uchun ko'rsatmalar, asosiy va qo'shimcha darsliklar va o'quv qo'llanmalar, informatsion texnik vositalar keltirilgan.

Taqriz "Biologik resurslardan oqilona foydalanish" fanidan tayyorlangan fan dastur Oliy ta'limning malaka talablari talablariga mos keladi va u yuqorida ko'rsatilgan yo'nalish bo'yicha yuqori malakali kadrlar tayyorlash imkoniyatini beradi.

**Sharof Rashidov nomidagi
Samarqand davlat universiteti
"Ekologiya va hayot faoliyati xavfsizligi"
kafedrasida professori, b.f.d.**

ning imzosi
tasdiqlayman
Sharof Rashidov nomidagi
SamDU xodimlar bo'limi boshlig'i

	<p>14. Shernazarov Sh.Sh va boshqalar “Ekologiya va atrof muhit muhofazasi” fanidan amaliy va laboratoriya mashg’ulotlari uchun uslubiy qo‘llanma. Samarqand 2021</p> <p style="text-align: center;">Axborot manbaalari</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. http://www.environment.ru. 2. http://www.Ecology.ru. 2. http://www. Environ.com. 3. http://www. Ecolog. com.
7.	Fan dasturi Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti Kengashining 2024-yil “2” -avgustdagi “12-sonli bayoni bilan maqullangan.
8.	<p>Fan/modul uchun mas’ullar:</p> <p>M.X.Begmatova – SamDVMCHBU, “Biologiya, ekologiya va dorivor o‘simliklar” kafedra mudiri, dotsenti v.b., b.f.f.d PhD.</p> <p>X.T.Boymurodov– SamDVMCHBU, “Biologiya, ekologiya va dorivor o‘simliklar” kafedra professori, b.f.d.</p>
9.	<p style="text-align: center;">Taqrizchilar:</p> <p>1. Z.I.Izzatullayev – Samarqand davlat universiteti, Ekologiya va hayot faoliyati xavfsizligi kafedra professori.</p> <p>2.Y.Sh.Tashpulatov Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti dotsenti, b.f.f.d PhD</p>

<p style="text-align: center;">20-mavzu.Cho‘l, adir, tog‘ va yaylov mintaqalari bioresurslaridan oqilona foydalanish.</p> <p>Yer yuzida bio xilma-xillik bir xil taqsimlanmagan. Shunday joylarlar borki yuqori darajada, boshqa joylarda tur va uyushma xilma-xilligi ancha past. Bio xilma-xillikni saqlash strategiyasini masalalari ko‘rib chiqishda ingliz ekologi N.Mayers shunday joylarni ajratdiki, uni fikricha, bu joylar alohida e’tiborga ega. Bunday joylarni bio xilma-xillikni “issiq nuqtalari” deb atashadi.</p> <p style="text-align: center;">III. Amaliy mashg’ulotlari bo‘yicha ko‘rsatma va tavsiyalar</p> <p style="text-align: center;"><i>Amaliy mashg’ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Biologik resurslar oqilona foydalanish, fanining maqsadi vazifalari. 2. Biologik resurslardan oqilona foydalanish fanida foydalanadigan uslublar va rivojlanish tarixi. 3. O‘zbekistonda biologik resurslardan oqilona foydalanish. Qizil kitob. 4. Bioxilma-xillikni o‘rganish bo‘yicha dasturlar. Suv ekotizimlaridagi bioiresurslardan foydalanish. 5. Hayvonot resurslaridan oqilona foydalanish. Bio xilma-xillik darajasi va strukturasi. 6. Yer yuzasidagi ekotizimlardagi bioiresurslari. 7. Biologik resurslar va alohida muhofaza qilinadigan hududlar. 8. Bioiresurs, produtsent, konsument, redutsent, tabiatda moddalarning biologik aylanishi. 9. To‘qay ekotizimlari bioiresurlari, ularni muhofaza qilish. 10. O‘rmon resurslaridan oqilona foydalanish va muhofaza qilish. 11. Suv ekotizimlari bioiresurlari. 12. Tuproq resurslari unda tarqalgan organizimlarning bioxilma xilligi. 13. Bioiresurslarga ta’sir ko‘rsatuvchi ekologik omillar. 14. Ekosistemalar monitoringi. 15. Biologik tabiiy resurslardan foydalanish. 16. Tabiiy resurslardan foydalanish va muhofaza qilish. 17. Tabiatdan foydalanishni boshqarishning iqtisodiy uslublari. 18. Hayvonot- o‘simlik dunyosini muhofaza qilish to‘g‘risidagi qonunlar. 19. Biologik resurslarning inson hayotidagi ahamiyati, 20. Tog‘ mintaqalari bioiresurslaridan oqilona foydalanish. 21. O‘simliklarni yer yuzi bo‘ylab bio xilma-xilligi va ularni tabiatdagi ahamiyati 22. Bioiresurslarga antropogen faktorlarning ta’siri. 23. O‘zbekiston qizil kitobiga kiritilgan hayvonlar. 24. O‘zbekiston qizil kitobiga kiritilgan O‘simliklar. 25. Orol xududi bioiresurslari va ulardan oqilona foydalanish muhofaza qilish.
--

	<p>IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar</p> <p><i>Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan topshiriqlar:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tur xilma-xilligi: hayot ko'rinishlarni to'plami. 2. O'simliklarni Yer yuzi bo'ylab bio xilma-xilligi va ularni tabiatdagi ahamiyati. 3. Hayvonlarni Yer yuzi bo'ylab bio xilma-xilligi va ularni tabiatdagi ahamiyati. 4. Bioxilma-xillikning yuqori darajalaridagi xilma-xillik. 5. Landshaftlar xilma-xilligi. 6. Biogeotsenoz strukturasi va ularning xilma-xilligi. 7. Ekosistema va Ekologik xilma-xillik. 8. Bioxilma-xillikni eng yuqori darajalaridagi xilma-xillik. 9. Biom. Ekologik nisha. Tabiat zonalari. 10. Biogeografik xilma-xillik. 11. Bioxilma-xillikning o'tmishdagi holati. O'tmishning flora va faunasi. 12. Bioxilma-xillikni o'lchash va o'rganish usullari. 13. Bioxilma-xillikga ta'sir ko'rsatuvchi omillar. 14. Cheklovchi omillar va bio xilma-xillik. 15. Bio xilma-xillikni issiq nuqtalari va Yashirin bio xilma-xillik. 16. Bioxilma-xillikni xilma-xil ko'rinishlari. 17. Ekosistemadagi taqsimot: stratifikatsiyali va zonallik. 18. Arktik landshaft. 19. O'rmonlardagi bio xilma-xillik. 20. O'zbekistonda bioxilma-xillikni saqlash bo'yicha qilingan ishlar
3.	<p>V. Ta'lim natijalari / Kasbiy kompetensiyalari</p> <p>Magistrant bilishi kerak:</p> <p>Fan bo'yicha magistrantlarning bilim, ko'nikma va malakalariga quyidagi talablar qo'yiladi. Magistrant:</p> <ul style="list-style-type: none"> • innovatsion g'oyalarni joriy etgan holda atrof-muhitni muhofaza qilish, atrof-muhitni beqarorlik va izdan chiqishidan asrash, aholining ekologik madaniyatini oshirishga oid malaka va ko'nikmalar bo'yicha <i>tasavvurga ega bo'lishi; (bilim)</i> • tabiat tizimlarining asosiy xususiyatlari va qonuniyatlari haqida, biosfera tuzilishi va undagi ekologik tizimlar holati hamda tabiatni muhofaza qilishning ekologik samarali va izchil uslublarini <i>bilishi va ulardan foydalana olishi; (ko'nikma)</i> • O'zbekistonni muhim ekologik muammolari haqida ilmiy asoslangan ma'lumotlar berish, hozirgi zamon ekologiya fanini muhim muammolari haqida, atrof-muhitga ta'sir etuvchi omillar va bu omillarni tirik organizmga

	<p>ta'sir mexanizmi haqida <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak; (malaka)</i></p>
4.	<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	<p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va nazorat uchun berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.</p>
6.	<p>Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Sattorov Z.M. . Ekologiya. Darslik Toshkent, «Sano- standart» 2018. 2. Yormatova D.Yo., X.S.Xushvaqtova. Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish. Darslik «Fan va texnologiya» Toshkent, 2018. 3. Каюмов А.А., Якубов Ў.Ш., Рахимов А.К. Табиатдан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш. Тошкент, Ўқув –қўлланма. «Фан» 2011. 4. Белюченко И.С., Мелник О.А. Селскохозяйственная экология. Учебное пособие. Сиб. федерал. ун-т Краснодар. 2010 г. 297 с. 5. Фардеева М.Б., Шафигуллина Н.Р. Экология растений и методы фитоиндикации (учебное пособие к теоретическому курсу и практическим занятиям) «Казанский федеральный университет» Казань. 2018. <p>Qo'shimcha adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik. "Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 52 bet. 7. Mirziyoyev Sh.M. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik-milliy g'oyamizning poydevoridir. Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 36 bet. 8. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent, "O'zbekiston" nashriyoti, 2022 yil. – 416 bet. 9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696 son Farmoni. 10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 31-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-187-son qarori. 11. To'xtayev A. Y. Ekologiya. T.: O'qituvchi. 1998., 2001. 12. Tursunov X. Ekologiya va barqaror rivojlanish: o'qituvchilar uchun uslubiy qo'llanma. – Toshkent, 2009. – 120 b. 8. 13. Каюмов А.А., Якубов Ў.Ш., Рахимов А.К. Табиатдан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш. Тошкент, Ўқув –қўлланма. «Фан» 2011.